



INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 334:339.9

МІЖНАРОДНА ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА ДЛЯ УКРАЇНИ

Борис Беззубко¹; Юлія Беззубко²

¹Донбаська національна академія будівництва і архітектури,
Краматорськ, Україна

²Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Харків, Україна

Резюме. Досліджено сутність явища «міжнародна допомога». Встановлено, що більшість дослідників визначають думку щодо позитивної ролі міжнародної допомоги для країн-реципієнтів, але акцентують увагу на наявності дискусійних питань, які пов'язані з недостатнім дослідженням ряду теоретичних та практичних питань даного явища. Виділено такі види міжнародної допомоги: гуманітарна допомога; міжнародна технічна допомога. Міжнародна технічна допомога здійснюється у вигляді наукової та технічної допомоги. Запропоновано визначення міжнародної технічної допомоги – це допомога, яка надається за різними умовами у відповідності з договором у рамках міжнародного співробітництва у формах (безповоротна, поворотна) від офіційних та неофіційних установ країн-донорів, міжнародних організацій, приватних осіб, що надається країні-реципієнту з метою вирішення актуальних завдань для забезпечення сталого розвитку країни. Доведено, що міжнародна технічна допомога відіграє позитивну роль у соціально-економічному розвитку України, особливо у процесах відновлення Донецької та Луганської областей від наслідків військового конфлікту на сході України. У 2018 році в Україні реалізовували понад 600 проектів міжнародної технічної допомоги вартістю близько 6 млрд. дол. США. Встановлено: найбільшими донорами МТД у 2018 р. виступали США – сума допомоги склала понад 2 млрд. дол. США, Європейський банк реконструкції та розвитку – 800 млн. дол. США, країни Європейського Союзу – 500 млн. дол. США. Проаналізовано здійснення міжнародної технічної допомоги для України. Рекомендовано прийняття Закону України «Про міжнародну технічну допомогу», в якому будуть визначені типи та форми допомоги, нормативно-правовий порядок укладання договорів про надання допомоги, здійснення використання, контролю та моніторингу цих процесів.

Ключові слова: міжнародна технічна допомога, соціально-економічний розвиток, міжнародна допомога.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.03.210

Отримано 30.04.2020

UDC 334:339.9

INTERNATIONAL TECHNICAL ASSISTANCE FOR UKRAINE

Borys Bezzubko¹; Yuliia Bezzubko²¹*Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture,
Kramatorsk, Ukraine*²*V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine*

Summary. The essence of «international assistance» phenomenon is investigated in this paper. It is determined that most researchers consider the positive role of international assistance for recipient countries, but emphasize the presence of discussing issues related to the lack of investigations of a number of theoretical and practical aspects of this phenomenon. The objective of the investigation is to clarify the terminological apparatus of the «international assistance», «international technical assistance» concepts, their typology; in the analysis of current features of international assistance for Ukraine. The following types of international assistance are highlighted: humanitarian assistance and international technical assistance. International technical assistance is provided in the form of scientific and technical assistance. It is proposed to define international technical assistance as assistance provided under various conditions in accordance with the treaty in the framework of international cooperation in forms (irreversible, rotary) from official and informal institutions of donor countries, international organizations, individuals, which is provided to the recipient country for the purpose to solve the urgent tasks for ensuring sustainable country development. It is proved that international technical assistance plays a positive role in the socio-economic development of Ukraine, especially in the processes of Donetsk and Luhansk regions reconstruction from the consequences of the military conflict in eastern Ukraine. In 2018, more than 600 international technical assistance projects with the cost amounted to 6 billion U.S. dollars were implemented in Ukraine. It was determined that the largest donors of international technical assistance in 2018 were the United States – the assistance amounted to more than 2 billion U. S. dollars, European Bank for Reconstruction and Development – 800 million U. S. dollars, European Union countries – 500 million U. S. dollars. The implementation of international technical assistance for Ukraine is analyzed. It is recommended to adopt the Law of Ukraine «On International Technical Assistance», specifying the types and forms of assistance, the regulatory procedure for concluding aid agreements, the implementation, control and monitoring of these processes.

Key words: international technical assistance, socio-economic development, international assistance.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.03.210

Received 30.04.2020

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку України характеризується наявністю значних соціально-економічних, екологічних проблем. Погіршення стану розвитку країни пов'язано з виникненням військового конфлікту на сході України. Міжнародна допомога відіграє значну роль у багатьох країнах світу, які зустрічаються з подібними проблемами. Однак існує недостатнє опрацювання як теоретичних, так і практичних питань надання міжнародної допомоги в Україні. Це зумовлює актуальність даної теми, необхідність її подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників різних аспектів надання міжнародної допомоги Україні слід назвати Плоского К. В. [1], Кістерського Л. Л., Липову Т. В. [2], Рудницького І. А. [3], Макоту Г. [4]. Більшість дослідників визначають думку щодо позитивної ролі міжнародної допомоги для країн-реципієнтів, але акцентують увагу на наявності дискусійних питань, які пов'язані з недостатнім дослідженням ряду теоретичних і практичних питань даного явища.

Мета дослідження полягає в уточненні термінологічного апарату понять «міжнародна допомога», «міжнародна технічна допомога», їх типологією; в аналізі сучасних особливостей здійснення міжнародної допомоги для України.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: характеристика поняття міжнародної допомоги, її типів; аналіз здійснення міжнародної технічної допомоги для України. Для вирішення поставлених завдань використано методи узагальнення й порівняння – для дослідження існуючих визначень «міжнародна допомога», «міжнародна технічна допомога»; статистичного аналізу – для дослідження даних стосовно динаміки міжнародної технічної допомоги.

Виклад основного матеріалу. Внаслідок несформованості понятійно-термінологічного апарату у фахових публікаціях для характеристики міжнародної допомоги використовують різноманітні поняття у правовій, економічній площині, гуманітарній сфері і державному управлінні – «міжнародна допомога», «зовнішня допомога», «міжнародна технічна допомога», «зарубіжна допомога», «гуманітарна допомога» й ін.

Не існує окремого закону в Україні, який визначає різноманітні питання надання міжнародної допомоги і міжнародної технічної допомоги. В Україні ці питання регулює постанова Кабінету міністрів України № 153 від 15.02.2002 р. «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» [5]. У цьому документі визначається, що міжнародна технічна допомога – фінансові та інші ресурси й послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримання України. До національної нормативно-правової бази, яка розглядає різноманітні аспекти надання міжнародної допомоги, слід віднести також закони України «Про міжнародні договори України» [6] та «Про гуманітарну допомогу» [7].

Серед нормативно-правових міжнародних документів слід виділити Паризьку декларацію щодо підвищення зовнішньої допомоги (2005 р.), яка визначає принципи та механізми реформування системи надання й управління допомогою, формує систему з 12 показників оцінювання прогресу її виконання.

З метою визначення поняття міжнародна допомога і міжнародна технічна допомога було здійснено виділення таких її типів:

1. Залежно від спрямованості на вирішення конкретних завдань у міжнародній допомозі можливо виділити:

а) гуманітарну допомогу;

б) міжнародну технічну допомогу, яка здійснюється переважно в таких її видах: наукова й технічна.

У більшості міжнародних нормативно-правових документах використовується поняття «міжнародна технічна допомога» (МТД). Необхідно відзначити, що немає точного визначення й самого поняття МТД. Деякі визначення стосовно МТД були систематизовані у вигляді (таблиця 1).

Таблиця 1. Характеристика поняття «міжнародна технічна допомога»

Table 1. Characteristics of «international technical assistance» concept

Автори 1	Визначення 2
Кістерський Л. Л., Липова Т. В. [2]	Міжнародна допомога включає офіційні джерела допомоги та приватні надходження, що надходять через неурядові організації (асоціації, фонди). Офіційні джерела – це офіційна допомога у розвитку, яка включає пільгове кредитування, технічну допомогу, товарну допомогу. Технічна допомога – передача країнам-донорам ресурсів на безоплатній і безповоротній основі для підтримання соціально-економічного розвитку та ринкових перетворень у країні-реципієнті

1	2
Братко І. В. [8]	МТД – безповоротна та безоплатна офіційна допомога у розвитку, що надається країні-реципієнту міжнародними організаціями і країнами-донорами в рамках техніко-економічного співробітництва для забезпечення сталого розвитку країни-реципієнта й здійснення позитивних перетворень у міжнародному співтоваристві
Рудніцький І. А., Мильченко О. М., Островський О. В., Троцький І. В. [3]	МТД у соціально-економічній сфері – роботи і послуги; права, інтелектуальної власності; фінансові ресурси (гранти), які надаються на пільговій основі (що означає наявність частки позики не менше 25%, що не вимагає повернення) або безкоштовно та безповоротно для створення умов проведення реформ і реалізації програм соціально-економічного розвитку України
Макота Г. [4]	МТД – це комплекс правових, інформаційних, організаційних, матеріально-технічних, фінансових заходів органів державної влади України для забезпечення ефективності міжнародного технічного співробітництва

2. Залежно від донора допомоги можна виділити такі типи МТД:

- а) офіційна допомога від державних установ країн світу;
- б) допомога від міжнародних неурядових організацій;
- в) допомога від приватних осіб.

3. Залежно від форми зворотності допомоги:

- а) безповоротна МТД;
- б) МТД поворотна у повному обсязі;
- в) МТД поворотна на пільгових засадах.

Виділено такі особливості надання МТД у сучасних умовах для України:

- 1) МТД надається переважно безповоротно;
- 2) міжнародна допомога звільняється від оподаткування (сплати митного збору та податку на додану вартість);
- 3) має цільовий характер; надається виключно з метою досягнення цілей міжнародних програм і проектів.

Найпоширенішими видами МТД, які використовуються в сучасних умовах, є такі:

- а) надання технічних засобів;
- б) фінансові ресурси, гранти.

До видів науково-технічної міжнародної допомоги відносяться:

- а) проведення тренінгів, консультацій з метою набуття нових знань і навичок;
- б) передавання прав інтелектуальної власності;
- в) передавання нових технологій.

Таким чином, після здійснення характеристики основних типів МТД в якості можливого визначення запропоновано наступне: міжнародна технічна допомога – це допомога, яка надається за різними умовами у відповідності з договором у рамках міжнародного співробітництва у формах (безповоротна, поворотна) від офіційних та неофіційних установ країн-донорів, міжнародних організацій, приватних осіб, що надається країні-реципієнту з метою вирішення актуальних завдань для забезпечення сталого розвитку країни.

Слід зазначити, що серед науковців існують суперечливі оцінки щодо ролі МТД у розвитку країн-реципієнтів. За думкою Плоского К. В. [1], в одних державах зовнішня допомога суттєво прискорила суспільно-політичне, соціально-економічне реформування, в інших країнах, не зважаючи на значні обсяги підтримання,

спостерігається ефект уповільнення або навіть гальмування реформ; реципієнти використовують МТД для захисту власних економічних і політичних інтересів.

На наш погляд, міжнародна технічна допомога відіграє позитивну роль у соціально-економічному розвитку України, особливо у процесах відновлення Донецької та Луганської областей від наслідків військового конфлікту на сході України. Загальна динаміка проектів МТД в Україну наведена на рисунку 1.

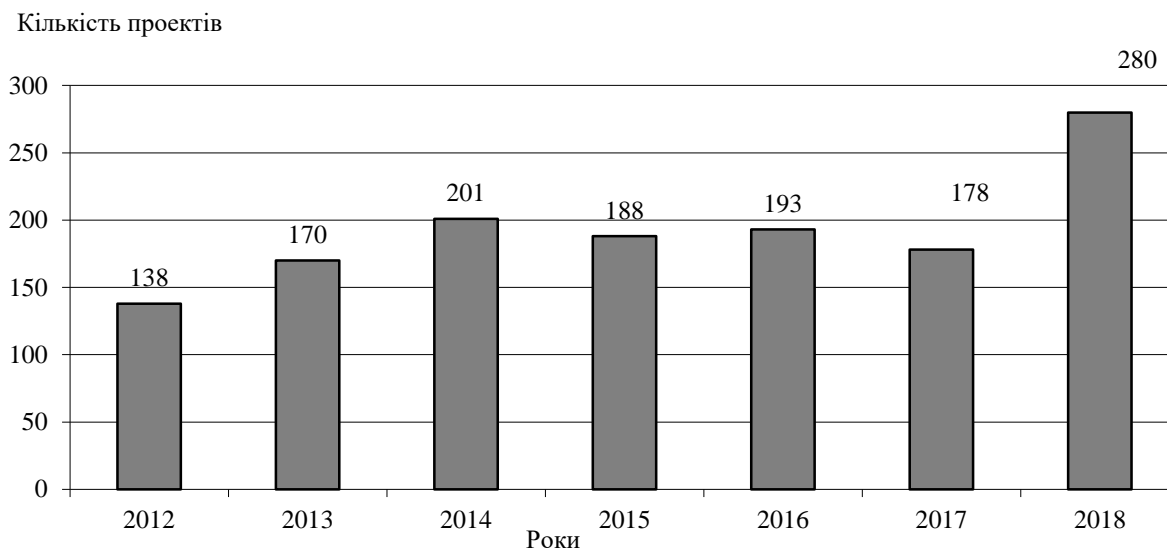


Рисунок 1. Кількість нових зареєстрованих проектів МТД за рік [9]

Figure 1. Number of registered international technical assistance projects per year [9]

За даними рисунка 1 можна зробити висновок, що кількість зареєстрованих проектів МТД постійно збільшується. За період (2012–2018 рр.) кількість нових проектів зросла у понад 2 рази. За даними офіційного веб-порталу координації міжнародної технічної допомоги у 2018 році в Україні реалізували понад 600 проектів МТД вартістю близько 6 млрд. дол. США [10]. Тільки у 2018 році Міністерство економічного розвитку України зареєструвало 264 нових проектів МТД з загальним обсягом фінансування у понад 953 млн. дол. США, що на 50% більше, ніж у 2017 році.

Найбільшими донорами МТД у 2018 р. виступали США – сума допомоги склала понад 2 млрд. дол. США (124 проекти), ЄБРР – 800 млн. дол. США, країни Європейського Союзу – 500 млн. дол. США. Розподіл МТД за напрямками діяльності наведено на рисунку 2.

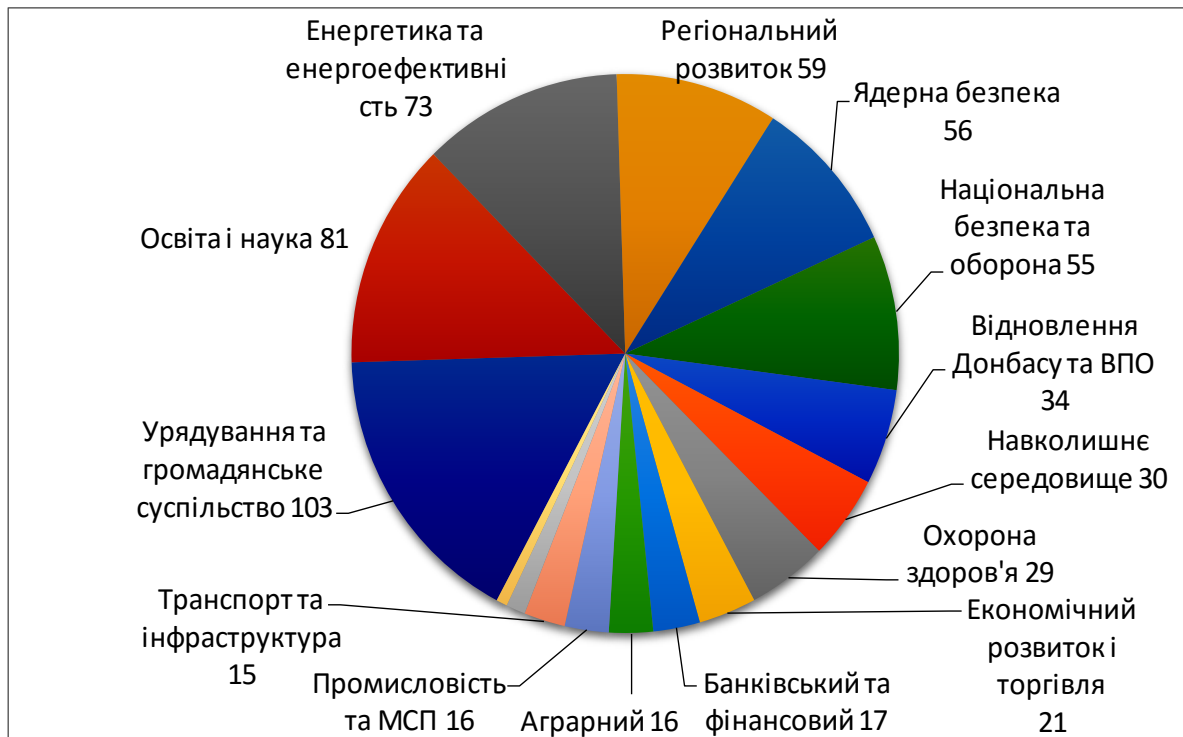


Рисунок 2. Розподіл міжнародної технічної допомоги в Україні в 2018 р. за напрямами діяльності, кількість проєктів [9]

Figure 2. Distribution of international technical assistance in Ukraine in 2018 by activity directions, number of projects [9]

Висновки. Визначено позитивну роль МТД в Україні. Охарактеризовано поняття «міжнародна допомога» і «міжнародна технічна допомога», її типів; проаналізовано здійснення міжнародної технічної допомоги для України. Рекомендовано прийняття Закону України «Про міжнародну технічну допомогу», в якому будуть визначені типи та форми МТД, нормативно-правовий порядок укладання договорів про надання МТД, здійснення використання, контролю та моніторингу цих процесів.

Conclusions. The positive role of ITA in Ukraine is defined. The characteristics of the terms «international assistance» and «international technical assistance» its types, are given; implementation of international technical assistance for Ukraine is analyzed. It is recommended to adopt the Law of Ukraine «On International Technical Assistance», specifying types and forms of ITA, the regulatory procedure for concluding contracts on ITA supply implementation, control, and monitoring of these processes.

Список використаної літератури

1. Плоский К. В. Міжнародна технічна допомога як міждисциплінарна науково-практична проблема. Державне управління: теорія та практика. 2013. № 2. С. 129–139. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/17.pdf>.
2. Кістерський Л. Л., Липова Т. В. Міжнародна технічна допомога: шляхи підвищення ефективності: монографія. Київ, 2010. С. 17.
3. Рудницький І. А., Мильченко О. М., Островський О. В., Троїцький І. В. Стан і проблеми залучення міжнародної технічної допомоги в інтересах розвитку системи підготовки національних контингентів та національного персоналу. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського. 2014. № 3. С. 19–27.

4. Макота Г. Міжнародна технічна допомога як основна категорія в теорії та практиці міжнародного технічного співробітництва. Ефективність державного управління. Збірник наукових праць. 2014. Вип. 39. С. 55–64.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» від 15.02.2002 р., № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF>.
6. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 року. № 1906-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
7. Закон України «Про гуманітарну допомогу» від 22 жовтня 1999 року. № 1192-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1192-14>.
8. Братко І. В. Правове регулювання міжнародної технічної допомоги: стан, тенденції та перспективи розвитку: автореф. дис. ... канд. ю. н.: 12.00.11 – Міжнародне право. Київ: Київ. нац. унт. ім. Т. Г. Шевченка: 2011. 20 с.
9. Інформація щодо міжнародної технічної допомоги, що надається Україні за результатами проведеного Мінекономрозвитку моніторингу проектів за 2018 рік. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 2019. С. 3.

References

1. Ploskyj K. V. Mizhnarodna tekhnichna dopomogha jak mizhdyscyplinarna naukovo-praktychna problema. Derzhavne upravlinnja: teoriya ta praktyka. 2013. № 2. P. 129–139. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/17.pdf>.
2. Kistersjkyj L. L., Lypova T. V. Mizhnarodna tekhnichna dopomogha: shljakhy pidvyshhennja efektyvnosti: monoghrafija. Kyiv: 2010. P. 17.
3. Rudnicjkyj I. A., Myljchenko O. M., Ostrovsjkyj O. V., Trocjkyj I. V. Stan i problemy zaluchennja mizhnarodnoji tekhnichnoji dopomoghy v interesakh rozvytku systemy pidghotovky nacionaljnykh kontyngentiv ta nacionalnogho personalu. Zbirnyk naukovykh pracj Centru vojenno-strategichnykh doslidzhenj Nacionalnogho universytetu oborony Ukrajiny imeni Ivana Chernjakhovsjkogho. 2014. № 3. P. 19–27.
4. Makota Gh. Mizhnarodna tekhnichna dopomogha jak osnovna kateghorija v teoriji ta praktyci mizhnarodnogho tekhnichnogho spivrobitnytva. Efektyvnistj derzhavnogho upravlinnja. Zbirnyk naukovykh pracj. 2014. Vyp. 39. P. 55–64.
5. Postanova Kabinetu ministriv Ukrajiny “Pro stvorennya jedynoji systemy zaluchennja, vykorystannja ta monitorynghu mizhnarodnoji tekhnichnoji dopomoghy” vid 15.02.2002 r. № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF>.
6. Zakon Ukrajiny “Pro mizhnarodni doghovory Ukrajiny” vid 29.06.2004 roku. № 1906-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
7. Zakon Ukrajiny “Pro ghumanitarnu dopomoghu” vid 22 zhovtnia 1999 roku. № 1192-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1192-14>.
8. Bratko I. V. Pravove rehuljuvannja mizhnarodnoji tekhnichnoji dopomoghy: stan, tendenciji ta perspektvyv rozvytku: avtoref. dys. ... k. ju. n.: 12.00.11 – mizhnarodne pravo. Kyiv: Kyiv. nac. unt. im. T. Gh. Shevchenka, 2011. 20 p.
9. Informacija shhodo mizhnarodnoji tekhnichnoji dopomoghy, shho nadajetsja Ukrajini za rezuljtatamy provedenogho Minekonomrozvytku monitorynghu proektiv za 2018 rik. Ministerstvo ekonomichnogho rozvytku i torghivli Ukrajiny. 2019. P. 3.